

**Govor genmaj. dr. Alojza Šteinerja, predsednika Zveze Slovenskih častnikov
ob spominski svečanosti v Češnjicah, 9. junija 2019**

Spoštovani,

zahvaljujem se vam za povabilo in priložnost, da na slovesnosti v Češnjicah ponovno spregovorim. Rad prihajam sem k vam, v majhen kraj velikih zanesenjakov, ki ohranjajo zgodovinski spomin, pa tudi zaradi širokega kroga sodelujočih in predvsem jasne sporočilnosti, ki iz leta v leto veje iz svečanosti in je tukaj še posebej prepoznavna.

Zaradi tega je nagovor na slovesnosti tudi poseben izziv. Tudi zato ker je med prisotnimi nekaj kolegov iz častniške organizacije iz katere prihajam, pa tudi iz društev generala Maistra, kjer tudi delujem in nenazadnje ali predvsem ker so med nami nekateri tovariši iz borčevske organizacije. Tem se kot vojni veteran spoštljivo priklanjam in jih še posebej pozdravljam.

V tem tednu smo v širši skupnosti evropskih držav, ob 75-letnici zavezniškega izkrcanja v Normandiji, slišali veliko o pomenu tega zgodovinskega dogodka, o žrtvah, še živih veteranih, predvsem tistih na zmagoviti strani in seveda o ohranjanja vrednot in sporočilnosti, povezanih z bojem proti nacistični vojaški mašineriji v drugi svetovni vojni. Ob tem pa tudi o opominu človeštvu in vsakoletnem klicu, da se kaj takega ne bi ponovilo.

Za tiste, ki so drugo svetovno vojno izkusili, so omenjene slovesnosti seveda zelo pomembne, predvsem zaradi ponosa in zahvalnosti, da so preživel. Takšnim kot jaz, ki imamo neko drugo vojno izkušnjo, je to pomembno zaradi spoštovanja do zgodovine in ljudi, ki so bodisi preživel ali padli. Za tiste, ki so pol ali trikrat mlajši od mene, pa je to zanimivo verjetno zaradi vojnih veteranov, ki so bili prikazani kot devetdeset in več letni padalci, ali govorniki in pričevalci spominov in tako zašli na spletna omrežja, mobilne telefone ali informacijske tablice. Večina navedenih pa vedno znova osupne ob omembi števila vključenih vojakov na vseh straneh, ki so se spopadale in predvsem številu žrtev. Nekaj kolegov veteranov, ki so v preteklosti obiskali številne kraje in slovesnosti povezane z izkrcanjem v Normandiji pravi, da so urejeni grobovi vseh vojska. Ob svečanostih o katerih govorim, pa izstopa okrašenost tistih na zmagoviti zavezniški strani.

Kot je pred dnevi dejal slovenski radijski novinar Stane Kocutar, so fantje slovenske narodnosti ob izkrcanju v Normandiji pred 75 leti sodelovali na obeh bojujočih se straneh. Slovenski migranti v Ameriko in Kanado na strani zavezniških formacij, nasilno mobilizirani slovenski vojaški obvezniki, predvsem z območja okupirane t. i. Spodnje Štajerske, pa tudi na strani vojaških formacij, ki so branile takrat že močno razmajani nacistični rajh. Vsaka stran je imela svojo veliko invazijo ali proti invazijo, žrtve in trpljenje.

Zato je v mojem današnjem nagovoru čas, da se tudi jaz izkrcam tukaj v Češnjicah in poudarim, da so vojne žrtve, kjerkoli so se zgodile, treba obžalovati, da naj imajo označene grobove in obeležja, jasno pa naj bo tudi kdo je bil kdo in na kateri strani se

je streljal, umiral ali preživel. Dodal bi, da nam ni treba potovati v Normandijo, da bi spoznali grozote in z današnjega zornega kota, nesmisel vojne in tega kar vojna prinaša. Vse to lahko hitro in v neposredni bližini ugotovimo tudi tukaj v Tuhinjski dolini, ki je posejana z grobovi in obeležji in obstajajo še živi spomini.

Pri tem mislim na takšne kot so slovenski partizan in poveljnik in upam, da lahko rečem tudi tovariš, Franc Sever - Franta, ki je obljubil, da bo danes z nami in bi s svojo prisotnostjo vedno znova opozarjal na pomen slovenskega narodno osvobodilnega boja in upora proti fašizmu in nacizmu ter je pravi pričevalec o slovenski izkušnji druge svetovne vojne. Ta je bila zgodovinsko gledano in po številu žrtev naša najtežja in najbolj tragična. Franta je pred petimi leti bil v Normandiji in to s slovensko partizansko triglavko na glavi, s čimer so simbolno pokazali na kateri strani so bili borci NOB.

Franta je bil tudi med partizani na Menini planini in v bojih, ki so potekali v času od 13. do 15. marca 1945. Kot dvaindvajsetletnik je vodil 500 bork in borcev 4. operativne cone v preboj in uspel. Z dobro zamišljenim in izvedenim manevrom so se partizanske enote tu blizu Češnjic rešile iz obroča v katerega jih je stisnilo več tisoč pripadnikov 14. SS divizije Galizien, ki je prihajala iz Ukrajine. Močnejše od okupatorske pasti na Menini planini je bilo tovarištvo in volja za preživetje, kar pa vsem ni bilo dano. Danes Franti nekateri rečejo kar legenda in jaz mu tu javno želim, da se tudi naslednje leto udeleži slovesnosti, tako tiste povezane s 75. letnico preboja z Menine kot tudi ostalih, ki potekajo v teh krajih. Franta ima vedno znova dolžnost, da opozori na to, kaj se je dogajalo med vojno in kako se bori za Slovenijo.

Območje današnje občine Kamnik je znano po narodnem zavedanju in uporništvu. Tudi po tem, da je na tem območju že zgodaj pleti 1941 iz kamniške partizanske skupine nastala kamniška četa in kasneje tudi kamniški bataljon. Okupator se je discipliniranja prebivalstva in vzpostavljanja nadzora ter zatiranja odpornišva lotil sistematično in z veliko močjo.

Zaradi tega so padle tudi številne žrtve, a oborožene formacije domoljubov so se vedno znova reorganizirale. Nastajale so nove čete, bataljoni in odredi s podpornimi strukturami, ki jih ni bilo možno več zatreti. Nedaleč stran namreč stoji spomenik 192 partizanom padlim po Tuhinjski dolini. O številnih žrtvah in krutostih vojne priča tudi 14 drugih grobišč po kamniški občini.

V Češnjicah sta skupaj s 17 drugimi partizani izgubila življenje partizanski zdravnik dr. Peter Držaj in kapetan ameriške vojne misije Charles Fisher, ki je bil zadolžen za dobavo tehničnega materiala 4. operativni coni. Na tem mestu se spominjamo tudi ameriških častnikov za povezave, Juliusa Rosenberga in Ernsta Knota ter britanskih častnikov majorja Mathewsa in poročnika Edwarda Parsa, ki so v teh krajih sklenili svojo življenjsko pot sredi vojne vihre leta 1944 oziroma 1945.

Na primeru tukaj padlih borcev in vojakov ameriške in angleške misije, danes lahko ponovno potrdimo in razumemo partizansko medvojno zavezništvo, sodelovanje in povezovanje. Dovolil bi si celo prispodobo, da imamo normandijsko zavezniško izkušnjo kar tukaj v Češnjicah. Pa ne le zato, ker so z nami diplomatski in vojaški predstavniki ZDA in Združenega kraljestva. Na to smo lahko ponosni.

Ker so v bližini tudi druga obeležja povezana z drugo svetovno vojno in njenim koncem, si upam na glas povedati, da je vse žrtve vojne treba obžalovati. Nobene potrebe in opravičila pa ni za potvarjanje zgodovine ali spreminjanja vloge strani v spopadih. Danes se tudi po zaslugi združene Evrope jasno ve, kdo je bil kdo in kdo je bil na pravi strani. Za vse mrtve pa bi lahko trdili, da so bili na nepravi strani, ker bi sicer kot živi lahko prispevali k ustvarjanju in razvoju skupnosti.

Med nami so danes predstavniki domoljubnih in veteranskih organizacij, ki zastopajo tri generacije, ki so se borile za Slovenijo, zato naj povem, da sodim med zagovornike tega tako imenovanega zgodovinskega loka. Loka, ki sega od, v Kamniku rojenega Maistra in njegovih borcev za severne slovenske meje pred sto leti, preko slovenskih, partizanov v času druge svetovne vojne do slovenskih osamosvojiteljev, ki bodo kmalu šteli tri desetletja od zgodovinskega dosežka, ubranitve neodvisnosti samostojne Slovenije.

Pred sto leti so ob preurejanju Evrope verjeli v Wilsonove točke, pa so nas ravno Slovence najbolj naplahtali. Po drugi svetovni vojni smo verjeli tudi v Titove besede in zamisli o svobodni in bratski federalni državi, pa so nas zlasti po njegovi smrti, želeli nasilno obdržati v unitarni Jugoslaviji, ki smo jo preizkusili že v času prve Jugoslavije in Karadžrdževićeve monarhije. Verjamemo v boljšo državo v EU in sedaj se bojimo, da nas bodo ponovno naplahtali.

Če bi nas še enkrat poskušali, tistim, ki rišejo ali na plan vlačijo stare zemljevide, obujajo ali spodbijajo fašizem in ekstremni populizem, ali kolaboracijo, tudi na tej slovesnosti dajmo jasno sporočilo. Povejmo jim, da se bomo v omenjenem, upam hipotetičnem primeru, še bolje povezali tako potomci in sledilci Maistrovih borcev, partizanov kot tudi osamosvojiteljev in uporabili uporniško zgodovinsko izkušnjo, ki jo imamo.

Do takrat pa želim, da si v tukajšnja domoljubna in veteranska društva še naprej prizadevate za ohranjanje zgodovinskega spomina in kulturne dediščine. Hvala vsem, ki ste se prišli poklonit tukajšnjim pokopanim ter zato, da skrbite za ohranjanje spomina na njihova prizadevanja.